

adta, tudván én ezt, hogy ez az Isten rendelése, az Isten dücsősége után, az Ő félelmében ezt a hármat örökké összeköttem: 1. A királyhoz való hívséget. 2. A Hazámhoz való igaz szeretetet. 3. És az én keresztény Reformata Vallásomhoz való buzgóságot." Ez olyan értékrend, amelyre valóban épülhetett egy, a múlt homályából máig sugárzó, példaértékű életpálya. Olyan életpálya, amelynek bizonyára a mai megújuló történelemoktatásban az eddiginél nagyobb helye lenne.

Jankovics József (kiad.): Bethlen Miklós levelei (1657-1716), Régi Magyar Próza Emlékek, 6/1. és 6/2. kötet, Akadémia Kiadó, Budapest, 1987, 1491 p.

ZACHAR JÓZSEF

Visszatekintés

Gyermekjátékok, gyermektáncok a magyarországi nemzetiségek körében végzett nevelőmunkában

A Magyarországon élő nemzetiségek népi kultúrája sok szállal kapcsolódik a magyarhoz, a kölcsönhatások a több évszázados történelmi együttélés következtében természetesen. E mellett – a 80-as évek közepéig hivatalosan számontartott – délszláv (horvát, szerb, szlovén), német, román, szlovák – nemzetiségeknek különálló, jellegzetes nemzeti-népi hagyományaik vannak. A hazai nemzetiségek eredetét, etnikai hovatartozását nem csupán a nyelvi jegyek adják meg, hanem hozzá szorosan kapcsolódva a jellegzetes nemzetiségi hagyományok és etnográfiai vonások is. A nemzetiségek népi kultúrájukat általában tovább és archaikusabban őrzik meg (sajátos életkörülményeiknél fogva: hiszen javarészt szórványokban, nehezen megközelíthető, távoli kis településeken élnek mint a környezetükben élő magyarok).

Nemzetiségeink néprajzi anyaga rendkívül gazdag és részben még ma is eleven. Ennek az élő népművészetnek továbbéltetése különböző közművelődési formákban lehetőség. A mindennapi hagyományok továbbélésének egyik legszebb és igen természetes formája a hagyományőrző népi együttesi keret, itt lehetőség nyílik a gyermekek számára a népművészet élményszerű, közvetlen elsajátítására. Azonban több az olyan település, ahol nincsenek megfelelő adottságok népi együttes alakításához. Jelenlegi feladatunk az ilyen környezetben végzett intézményes nevelőmunka áttekintése.

A gyermek életében a játék az élet gazdagságát, tartalmát jelenti, csakúgy mint a felnőtt életében a munka és az ünnepek váltakozása. A játék a gyermek életszükséglete, bizonyos koráig szinte egész világát betölti és ezért sajátos módon alakítja magához a felnőttek világát. A gyermekek élénk figyelemmel kísérik a felnőttek táncait, szokásait, s amelyik megtetszik nekik, azt utánózzák; táncos játékot csinálnak belőle. A néphagyomány gyermekjátékai annak idején felkészítették a kicsiket felnőtt koruk kötelességeire. Nemcsak a munkára, de a családi, társadalmi közösségi életre is, öröm és bánat művészi átélésére. Lakodalmat, táncmulatságot rendeztek és ezeket játszották el. Észrevétlenül sajátították el a felnőttek formavilágát, szokásrendjét.

A hagyományos népi játékok, illetve mondókák bármely nép gyermekei számára kiemelkedő jelentőségűek. Értékükre egyre határozottabbn mutat rá a néprajztudomány. Többségükben sajátosan komplex jelenségként tarthatók számon, mert bennük a szöveg, a ritmus, a dallam, a mozdulat és a cselekmény együttesen jelenik meg a gyermek szintjén. Velük több művészeti ág alapjait sajátítja el a gyermek korának megfelelő mó-

don. Pedagógiai értékük az esztétikai, az erkölcsi, az értelmi, a testi és a hazafias nevelésben egyaránt jelentkezik. A zenei, a beszélt és a táncos anyanyelv elsajátításában is fontos szerepet játszanak. A későbbi érdeklődést, a művészetek felé való vonzódást a gyermekkorban kapott hatások befolyásolhatják. Ezeknek a játékoknak az ismeretében válhat valaki igazán egy-egy nép közösségének tagjává. A különböző népek játékaiban bennerejlik néptáncuk alapkaraktere is.

A nemzetiségi gyermekjáték- és gyermektáncmozgalom közel másfél évtizeden át (a hetvenes évek elejétől a nyolcvanas évek közepéig tekintve át a folyamatokat) több intézmény munkatársainak egyeztetett koordinációs tevékenysége szerint alakult. A nemzetiségi szövetségek, a Művelődési Minisztérium Nemzetiségi Osztálya, az Úttörőszövetség és a Népművelési Intézet illetékes munkatársainak irányításával különböző fórumokon nyílt lehetőség e mozgalom pedagógiai és művészi eredményeinek megmutatására. Ezek között sajátos helyet foglalt el a Békéscsabán rendezett Országos Nemzetiségi Fesztiválok sorozata, melyek a nemzetiségek különböző művészeti ágai gazdagságának megismerésére nyújtottak lehetőséget nagyszámú gyerekközösség részvételével. Az első 1974-ben, az utolsó 1984-ben került megrendezésre. Színes skálán sokféle művészeti ág: a játék, az ének, a tánc, a zene, a népszokás, a bábozás, a mesemondás előadóiként mutatkoztak be a szőlisták, illetve a csoportok. A Fesztiválokra való felkészülés általában művészeti szakörök keretében folyt, előfordult, hogy egy osztályközösség mutatkozott be valamelyik művészeti ágban. A felkészülés során vagy saját gyűjtésű, még élő folklór-hagyomány színpadi megjelenítésére vagy pedig valamely ismert, sikeres mű előadására vállakoztak a csoportok. Mindkét esetben néhány kiemelkedő bemutatkozásnak lehettünk tanúi.

A hat fesztivál során az ünnepi programokat kísérő szakmai tanácskozások eredményeként is, elmondhatjuk, hogy előtérbe került a *játékközpontúság*; megélnékült a még élő folklórkincs iránt az *érdeklődés* és a gyűjtőmunka révén színesedett nemzetiségi gyermekeinek játékkultúrája. A műsorszámok általában az eredeti folklórból táplálkoztak és a gyermeki korosztálynak megfelelőek voltak. A csoportok gondos színpadi öltözetben jelentek meg, a zenekarok hangulatos, stílusos zenekísérettel segítették a táncosok bemutatkozását. A táncolás mellett az ének is magas művészi színvonalat ért el. Ha utóljára is, de nem utolsó sorban fontos a zenekarok önálló műsorszámként előadott blokkjainak szakmai elismerését, illetve szép közönségikerét megemlíteni. Sajnos nem sikerült a mesemondást és bábjátékot – tíz év alatt – a művészetüket megillető rangra emelni.

1976-ban a Vígszínházban országos gálaműsorban reprezentálta méltó módon a nemzetiségi gyerekek művészeti tevékenységét a *mohácsi* délszláv klub gyermekcsoportja, a *babarci* német fúvószenekar, a *pilisszentkereszti* szlovák énekkettős és a *méhkeréki* román táncscsoport.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a szakkörökben elsődlegesen az amúgy is érdeklődő, „tehetséges” gyermekek vesznek részt. Ezzel egyenrangú, lényeges feladat az átlagérdeklődésű, átlagtehetségű gyermekek mindennapos játékörmének, mozgásigényének kielégítése is! E célból vezetettve került az 1977-ben a „Nemzetiségek gyermekjátékainak gyűjtésére” meghirdetett pályázati felhívásba az „eredeti játékok gyűjtésének” külön kategóriájú kiírása. Hasonlóképp új törekvést tükrözött a III. békéscsabai fesztivál alkalmával 1978-ban a Kőrös-sétányon felállított sátrakban folytatott alkotói népművészeti-kézműves tevékenység. A gyermekek különböző játékok készítésével ismerkedhettek meg, illetve kedvük szerint agyagozhattak. (Ez a játszóházi mozgalmak fénykorában volt.) A különböző nemzetiségek egymás játékaival és táncaival ismerkedhettek.

Ugyancsak a fent említett meg gondolás készletet bennünket az Úttörővezető című módszertani folyóirat azidőben a gyerekszabadidő egyetlen pedagógiai orgánuma. 1977. novemberi számának *Kincsesláda* rovatában „A magyarországi nemzetiségek népművészetéből” című összeállítás közzétételére. *Undi* délszláv kiovasó, mondóka, fűzfasíp készítés közben énekelt nóta, tréfás rigmusok; *máriaalmi* német kifordulás- és táncos körjáték; *méhkeréki* román kolinda és népmese, valamint *szarvasi* szlovák körjáték, *tótkomlói* kapuzós és *répáshutai* párválasztó játék található a kiadványban. Ma is ajánljuk őket.

A cikk címét igazság szerint hét nyelven kellene leírni...

KESZLER MÁRIA